



## ESKİ UYGURCA *BUDDHĀVATAṂSAKA-SŪTRA* TEFSİRİNE İLİŞKİN FRAGMANLAR (13, 14 VE 19. YAPRAKLAR)

Uğur UZUNKAYA\* - Tümer KARAAYAK\*\*

### Özet

Bu çalışmanın konusunu oluşturan Sanskritçe *Buddhāvataṃsaka-sūtra* “çiçek bezeme sūtrası” Çinceye *Huayan jing* adıyla tercüme edilen Budist bir eserdir. Bu eser temelinde Çin’de Budizm’in *Huayan* ekolü ortaya çıkmıştır. Bu ekol Çin’de gelişen on üç Budist ekolden biri olup Korecede *Hwaōm* ve Japoncada *Kegon* adıyla bilinir. Bu yazı daha önce neşri gerçekleştirilmemiş Eski Uygurca *Buddhāvataṃsaka-sūtra* tefsirine ilişkin fragmanlar hakkındadır. Bugün bu fragmanlar Berlin Brandenburg Bilimler Akademisi Turfan Koleksiyonu’nda sırasıyla U 1323 (T I D), U 1326 (T I 2) ve U 1329 (T I L 4) arşiv numaralarıyla korunmaktadır. Bunlar Doğu Asya Budizmi olarak da bilinen Budizm’in *Yogācāra* kolundan gelişen *Faxiang* ekolüne ait metin parçalarının bulunduğu en az otuz bölümden oluşan bir derleme eser niteliğinde Eski Uygurca bir yazma eserin 20. bölümün 13, 14 ve 19. yapraklarını oluşturmaktadır. Bu çalışma mevzubahis yaprakların yazı çevirimini, harf çevirisini, Türkiye Türkçesine aktarmasını, metne ilişkin notlarını ve dizin-sözlüğünü içermektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Budizm, *Huayan* ekolü, *Buddhāvataṃsaka-sūtra*, metin neşri.

\* Dr., Erzurum Teknik Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, uguruzunkaya@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4534-9305.

\*\* Arş. Gör., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, tumerkaraayak@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2322-9663.



**THE FRAGMENTS OF OLD UYGHUR  
BUDDHĀVATAṂSAKA-SŪTRA (13<sup>th</sup>, 14<sup>th</sup> AND 19<sup>th</sup> LEAVES)**

**Abstract**

Sanskrit *Buddhāvataṃsaka-sūtra* “flower ornament scripture”, which forms the subject of the paper, is a Buddhist scripture translated into Chinese with the name of *Huayan jing*. On the basis of this scripture, the Huayan school of Buddhism emerged in China. This school is one of the thirteen Buddhist schools that emerged in China and is known as “Hwaōm” in Korean and “Kegon” in Japanese. These fragments are today preserved at the *Turfan Collection* in Berlin Brandenburg Sciences and Humanities, registered under the archive numbers U 1323 (T I D), U 1326 (T I 2) and U 1329 (T I L 4) respectively. These fragments comprise the 13<sup>th</sup>, 14<sup>th</sup>, and 19<sup>th</sup> leaves of an Old Uyghur manuscript, consisting of at least thirty chapters of the text of the Faxiang school, which developed from the Yogācāra school of Buddhism, also known as East Asian Buddhism. This paper contains the transcription and transliteration of aforementioned Old Uyghur fragment, translations into Turkish, notes and glossary with an analytical index.

**Keywords:** Buddhism, *Huayan* school, *Buddhāvataṃsaka-sūtra*, text edition.

**Giriş: Budizm’in Huayan (華嚴) Ekolüne Kısa Bir Bakış**

Budizm’in Hindistan coğrafyasından farklı kültürel çevrelere ve coğrafyalara yayılmasını takip eden süre boyunca hemen hemen her biri bir Budist sūtraya dayanan, birbirinden farklı felsefî meselelere odaklanan ve Budizm’in öğreti ilkeleri noktasında benzersiz düşünceleri ve yorumları ihtiva eden ekoller ortaya çıkmıştır. Budizm’in *Huayan* (華嚴) ekolü de Çin’de ortaya çıkan on üç Budist ekolden biri olup Korecede *Hwaōm* ve Japoncada *Kegon* adıyla bilinir. *Huayan* ekolü, bu çalışmanın da konusunu oluşturan, Sanskritçe *Buddhāvataṃsaka-sūtra* “çiçek bezeme sūtrası” olarak bilinen ve Çinceye *Huayan jing* (華嚴經) adıyla tercüme edilen eser temelinde kurulmuştur. Bu ekol, “benzersiz Doğu Asya anlayışını ve Hint Budizmi’nin yorumlamasını yansıtan Budizm’in belirgin bir Doğu Asya şeklidir” (Hamar, 2014, s. 145). Sui (隋) hanedanlığının (581-618) son döneminde ortaya çıkan ve Tang (唐) hanedanlığı (618-907) döneminde önemli bir gelişme gösteren *Huayan* ekolü, “Çin Budizmi ve Çin felsefesinin daha sonraki gelişimi üzerinde büyük etkileri olan ayrıntılı metafizik ve ontolojik düşünce sistemi ile ünlüdür” (Hamar, 2014, s. 145). Bu ekolün önemli üstatları arasında *Sui* hanedanlığı döneminden bu ekolünün ilk patriği *Dushun* (杜順) (557-640) ve *Tang* hanedanlığı döneminden ekolün ikinci patriği *Zhiyan* (智儼) (602-668), üçüncü patrik *Fazang* (法藏) (643-712), dördüncü patrik *Chengguan* (澄觀) (738-839) ve be-



şinci patrik *Zongmi* (宗密) sayılabilir (krş. Cook, 1977, s. 24; Poceski, 2004, s. 342-343; Aramaki, 2007, s. 186; Copp, 2012, s. 87-88 ve Hamar, 2014, s. 145). Bu ekolün üstatları “yöneticilerin ve aristokratların öğretmenleri olarak hizmet eden ve böylece Doğu Asya’nın sosyal ve dinî dünyalarında önemli roller oynayan toplumda öne çıkan isimlerdi” (Hamar, 2014, s. 145).

*Huayan* ekolünün temel kavramlarını zihin, *dharma* âlemi, bağımlı yükselme ve doğal yükselme, iç içe geçme, on gizem ve altı mizacın uyumu ile öğretiyeye ilişkin tasnif kuramı oluşturmaktadır (krş. Chiu, 2016, s. 60-72). Bunlardan birkaçına bakmak gerekirse Budizm’de “ilke olarak bütün *dharmalar* *nidāna* denilen nedensellik zincirine bağlıdır” (Chiu, 2016, s. 60). Bu düşünce, “hiçbir dharmanın bağımsız bir doğası olmadığı, ancak diğer *dharmalar* temelinde ortaya çıktığı anlamına gelir” (Chiu, 2016, s. 60); ancak *Huayan* ekolü *dharmaların* iç içe geçmesini *dharmalar* arasında hakiki bir engel olmadığını ifade ederek açıklar (krş. Chiu, 2016, s. 61). *Dharma* âlemi Skt. karşılığı ile *dharma-dhātu* *Huayan* ekolünün en bilinen kavramlarından. *Huayan* ekolünde, “geleneğin kuramsal vurgusu dünyanın oluşumuna değil, mevcut durumunadır” (Wei, 2007, s. 188). Buna göre, “bütün *dharmalar* (dünyadaki bütün olgular) istisnasız Buddha bilgeliğinin (‘asıl doğanın saf zihninin’, ‘tek zihnin’ veya ‘*dharma-dhātu*’nun) temsilidir.” (Wei, 2007, s. 188). Bir başka ifadeyle *dharma-dhātunun* nedenselliğine odaklanan *Huayan* ekolüne göre “kâinattaki bütün *dharmalar* eş zamanlı olarak ortaya çıkmıştır; yani kâinatın yaratımı yine kâinatın kendisi tarafından” (Ch’en, 1973, s. 316). *Huayan* ekolündeki iç içe geçme kavramı ise, “kâinattaki her şeyin diğer her şeyle yakından aynı, hatta aynı olduğu ve sonuçta hepsinin aynı şey yani Buddha olduğu düşüncesi”ne dayanır (Copp, 2012, s. 91).

### Çalışmada Ele Alınan Fragmanlar ve İzlenen Usul

Bu yazı daha önce neşri gerçekleştirilmemiş Eski Uygurca *Buddhāvataṃsaka-sūtra* tefsirine ilişkin fragmanlar hakkındadır. Bugün bu metin parçaları Berlin Brandenburg Bilimler Akademisi Turfan Koleksiyonu’nda sırasıyla U 1323 (T I D), U 1326 (T I 2) ve U 1329 (T I L 4) arşiv numaralarıyla yer almaktadır. Bu metin parçaları Doğu Asya Budizmi olarak da bilinen Budizm’in *Yogācāra* kolundan gelişen *Faxiang* ekolüne ait metin parçalarının bulunduğu “en az otuz bölümden oluşan” (Özertural, 2012, s. 14) bir derleme eser niteliğindeki Eski Uygurca bir yazma eserin 20. bölümün 13, 14 ve 19. yapraklarını oluşturmaktadır. Bu derleme eserin 20. bölümü K. Kitsudō’nun 2009 yılında “A preliminary report on the study of the so-called Uğur Lehrtext: Chapter 20 and 21” başlığıyla kaleme aldığı ancak henüz neşredilmemiş olan yazısında tanımlanmıştır. K. Kitsudō, “20. bölümde ‘donanım safhası’nın (Skt. *sambhāra-avasthā*) betimlendiğini, bunun da alenen 20. bölümde sıklıkla atfı yapılan *Buddhāvataṃsakasūtra*’ya yazılmış bir tefsirden tercüme edildiğini”



ifade eder (Özertural, 2012, s. 14). 20. bölümün 13. yaprağını oluşturan U 1323'ün (T I D) ön sayfasında 11, arka sayfasında ise 12 satır bulunmaktadır.<sup>1</sup> Hemen hemen bütünlüklü olarak korunabilen bu fragmanda *y(e)g(i)rminç ülüş üç y(e)g(i)rmi* “20. bölüm, 13. (yaprak)” numaralandırması bulunmaktadır. 20. bölümün 14. yaprağını oluşturan U 1326'nın (T I 2) ön ve arka sayfasında 8 satırdan toplamda 16 satır bulunmaktadır; ancak fragmanın arka sayfasının 8. satırı ciddi şekilde tahrip olmuş sadece birkaç harf tespit edilebilmiştir.<sup>2</sup> Bu fragman *y(e)g(i)rminç ülüş tört y(e)g(i)rmi* “20. bölüm, 14. (yaprak)” numaralandırmasına sahiptir. 20. bölümün 19. yaprağını oluşturan U 1329'un (T I L 4) ön ve arka sayfalarında 12 satırdan toplam 24 satır bulunur; ancak bu fragmanın her iki yüzünde de 8. satırlardan sonra fragman ciddi hasar görmüştür.<sup>3</sup> Fragmanda *y(e)g(i)rminç ülüş tokuz y(e)g(i)rmi* “20. bölüm, 19. (yaprak)” numaralandırması mevcuttur. Bu yazı bahsi geçen fragmanların yazı çevirilerini ve harf çevirilerini, Türkiye Türkçesine aktarmalarını, metne ilişkin notlarını ve dizin-sözlüğünü içermektedir.

Çalışmanın yazı çevirimi ve harf çeviriminde *Uigurisches Wörterbuch*'da belirtilen yazı çevirimi ve harf çevirimi yöntemi esas alınmıştır (Röhrborn, 1977-1998, s. 9-10 ve s. 13-14; Röhrborn, 2010, s. XXXIII-XXXV). Eski Uygurca metni Türkiye Türkçesine aktarmada mümkün olduğunca metne sadık kalmıştır. Bu Eski Uygurca metnin Çince eş değer metni tarafımızca tespit edilemediğinden notlar kısmında diğer Eski Uygurca metinlerde de tespit edilen Budizm'e ilişkin kavramlara değinilmiştir. Çalışmada dizin analitik bağlamlı olarak hazırlanmıştır ve metindeki bütünlüklü olarak mevcut olan sözcükler bu bölüme alınmıştır. Bu yazıyı yine 20. bölüme ilişkin diğer metinlerin neşri izleyecektir.

### Eski Uygurca Metnin Yazı Çevirimi ve Harf Çevirisi

U 1323 (T I D)

20. bölüm 13. yaprak

ön

(01)	1	birök bodis(a)t(a)vlar burhanlardın nom y(a)rılıg äşi-pyrwk pdystv l'r pwrq'n l'r dyn nwm yrlyq 'şy
(02)	2	dsärlär ,, köñülläri ilinçsizin ärtiñü ulug ds'r l'r ,, kwnkw l'ry 'ylynçsyz yn 'rtykw 'wlwq

<sup>1</sup> Fragmanın ayrıntılı katalog bilgisi için bk. Özertural, 2012, s. 207, katalog numarası 248.

<sup>2</sup> Fragmanın ayrıntılı katalog bilgisi için bk. Özertural, 2012, s. 208, katalog numarası 249.

<sup>3</sup> Fragmanın ayrıntılı katalog bilgisi için bk. Özertural, 2012, s. 208-209, katalog numarası 250.



(03)	3	ögrünçlüg sävinçlig bolup ,, keñ bädük köñül- 'wykrwnçlwkw s'vynçlyk pwlwp ,, kynk p'dwk kwnkwł
(04)	4	lüg küçläri üzä ,, bodis(a)t(a)vlar yorigın lwkw wyç l'ry 'wyz ', pdwystv l'r ywryqyn
(05)	5	tanuklagalı ymä uyurlar ,, yorigalı ymä t'nwql'q'ly ym' 'wywr l'r ,, ywryq'ly ym'
(06)	6	uyurlar ,, antag ärip anta yänä ilinmäzlär 'wywr l'r ,, ''nt'q 'ryp ''nt' y'n' 'ylynm'z l'r
(07)	7	yapşınmazlar ,, näçä näçä k(a)lp üdlärdä näçä y'pşynm'z l'r ,, n'ç' n'ç' klp 'wyd l'r d' n'ç'
(08)	8	näçä burhanlar yertinçüdä b(ä)lgürmäklärinä n'ç' pwrq'n l'r yyrtynçw d' plkwrm'k l'rynk'
(09)	9	tuşsarlar ,, ol tuşmışça burhanlar- twşs'r l'r ,, 'wl twş ® myş ç' pwrq'n l'r
(10)	10	ka barça birgä birgä ... q' p'rç' pyr ® k' pyr k' 'wy/...
(11)	11	öñi ulug törlüg ... 'wynky 'wlwq ® twyrlwk ...

## arka

		y(e)g(i)rminç ülüş üç y(e)g(i)rmi ,, ykrmync' wylwş 'wyç ykrmy ,,
(12)	1	lar yapşınmazlar ,, sav söz sözläyürlär savlayur- l'r y'pşynm'z l'r ,, s'v swyz swyz l'ywr l'r s'vl'ywr
(13)	2	lar ,, inçip sav söz ol tep adkanmazlar ,, l'r ,, 'ynçyp s'v swyz 'wl typ ''dq'nm'z l'r ,,
(14)	3	yapşınmazlar ,, beş aźun içintä kirürlär ,, y'pşynm'z l'r ,, pyş ''ž wn 'yçynt' kyrwr l'r ,,
(15)	4	beş aźun ol tep adkanmazlar yapşınmaz- pyş ''ž wn 'wl typ ''dq'nm'z l'r y'pşynm'z
(16)	5	lar ,, samadi dyanıg bilip ,, ol samadi dyan l'r ,, s'm'dy dy'n yq pylyp ,, 'wl s'm'dy dy'n
(17)	6	içintä kirgäli ymä üngäli ymä äryüklär <sup>4</sup> uyurlar ,, inçip samadi 'yçynt' kyrk'ly ym' 'wynk'ly ym' 'rywk l'r 'wywr l'r ,, 'ynçyp s'm'dy
(18)	7	dyan ol tep adkanmazlar yapşınmazlar ,, dy'n 'wl typ ''dq'nm'z l'r y'pşynm'z l'r ,,

<sup>4</sup> <üngäli ymä äryüklär> ifadesi satırın üstüne yazılmıştır.



(19)	8	ülgüsüz sansız burhanlar uluşına barıp 'wylkwszw s'nsyz pwrq'n l'r 'wlwşynk' p'ryp
(20)	9	ol burhanlar uluşında ap 'wl pwrq'n l'r ⑥ 'wlwşynt' 'p
(21)	10	ymä kirürlär ,, ap ymä anı ym' kyrwr l'r ,, ⑥ 'p ym' 'ny
(22)	11	... [k]irürlär ,, inçip burhan- ... /yrwr l'r ,, ⑥ 'ynçyp pwrq'n
(23)	12	[lar u]/uşı ol t[e]p [a]d[kanmazlar] /// //twşy 'wl ⑥ t/p //d///// ///

U 1326 (T I 2)

20. bölüm 14. yaprak

ön

(24)	1	... ażunlarıña adkanıp ,, turmış ... lmyş 'ž wn l'r ynk' 'dq'nyp ,, twrmyş
(25)	2	... larına yapşınıp ,, kaçan alku rwn l'rynk' y'pşynyp ,, q'ç'n 'lqw
(26)	3	... nomlarını yokın kurugın äşi- nyk nwml'r nynk ywqyn qwrwqyn 'şy
(27)	4	... ärtiñü ulug baliñläyürlär ,, ... /n 'rtynkw 'wlwq p'lynkl'ywr l'r ,,
(28)	5	... köni kertü nomlardın ırak ... k/yiny kyrtw nwm l'r dyn 'yr'q
(29)	6	... otra kirürlär ,, ... r d' 'wtr' kyrwr l'r ,,
(30)	7	... ,, tar tarsı- ... /myşyp ,, t'r t'rsy
(31)	8	... köñül ... l'r kwnkw

arka

		y(e)g(i)rminç ülüş tört y(e)g(i)rmi ,, ykrmyñç 'wywş twyrt ykrmy ,,
(32)	1	yavalturayın turulturayın ärdi tep sakın- y'v'ltwr'yyn twrwltwr'yyn 'rdy typ s'qyn
(33)	2	[ı]p ,, bo muntag ulug bügüslär bügünüp ,, 'p ,, pw mwnt'q 'wlwq pwykwş l'r pwykwnwp ,,
(34)	3	yänä bir ärnäk sukım üdtä ym[ä] y'n' pyr 'rnk'k swqym 'wydt' ym/



(35)	4	m(ä)n mäniñ sakınç turgurmadın ... mn m'nynk s'qynç twrqwrn'dyn ...
(36)	5	mäniñ sakınçka ilinmäd[in yapşın-] m'nynk s'qynç q' 'ylynm'd// ////
(37)	6	madın ,, asanke k(a)lp üd ... .. m'dyn ,, 's'nky klp 'wyd ... ..
(38)	7	bodis(a)t(a)vlar yorig[inta] ... .. pwdystv l'r ywryq//// ... ..
(39)	8	... .. l'nt'çy ///... ..

U 1329 (T I L 4)

20. bölüm 19. yaprak

ön

(40)	1	köni küsüslüg köñüldä kwyny kwyswş lwk kwnkw l d'
(41)	2	bo ok çı[n] kertü köñül[kä] pw 'wq çy/ kyrtw kwnkw//
(42)	3	täggäli ,, ötrü köni ... t'kk'ly ,, 'ytrw kwyny ...
(43)	4	küçi üzä ,, ... .. kwyçy 'wyz ' ,, /... ..
(44)	5	uluşinta ... .. 'wlwşynt' k//... ..
(45)	6	üküş ugrın... .. 'wykwş 'wqryn... ..
(46)	7	k(ä)ntü özi ... .. kntw 'wyz y ///... ..
(47)	8	sözü[g] ... .. swyz w/ ... ..
(48)	9	... .. "d/... ..
(49)	10	... .. nw... ..
(50)	11	nomlar... .. nwml'r... ..
(51)	12	tül täğ ... .. twyl t'k ... ..



arka

		y(e)g(i)rminç ülüş tokuz y(e)g(i)rmi ,, ykrmyñç 'wylwş twq̄wz ykrmy
(52)	1	... ögratingülük nomlarig ... 'wykr'tynkwlwkw nwml'ryq
(53)	2	... [y]orıqlar tep teyür ,, ,, ... /wryq l'r typ tyywr ,, ,,
(54)	3	... asanke içintäki iç- ... 's'nky 'yçynt'ky 'yç
(55)	4	... .. kâzigintä ... .. l'r k'z ykynt'
(56)	5	... .. bışrunguluk ... .. pyşrwnqwlwq
(57)	6	... .. yorıqlar ... .. k ywryq l'r
(58)	7	... .. birök ... .. dyn pyrwk
(59)	8	... .. ... .. l'r d'
(60)	9	... .. anta ... .. 'nt'
(61)	10	... .. ... .. /
(62)	11	... .. ... .. / l'r
(63)	12	... .. bodi- ... .. d'çy pwydy

### Eski Uygurca Metnin Türkiye Türkçesine Aktarması

U 1323 (T I D) (ön)

(1) fakat Bodhisattvalar Buddhalardan öğreti<sub>2</sub> işitseler, (2) göntülleri [bir] bağ olmaksızın son derece büyük (3) sevinçle<sub>2</sub> [dolup] yüce<sub>2</sub> gönüllü (4) güçleri dolayısıyla Bodhisattvalar seyrine (5) tanıklık da ederler, [bu yolda da] yürürler. (6) Bu şekilde olup yine bağlanmazlar<sub>2</sub>. (7) Pek çok devirde<sub>2</sub> (8) pek çok Buddha yeryüzünde görünmelerine (9) rastlasalar, bu şekilde rastlamış gibi Buddhalara (10) hepsi birlikte (?) ... (11) başka büyük türlü ...

U 1323 (T I D) (arka)

[yirminci bölüm, on üçüncü (yaprak)] (1) bağlanmazlar. Söz<sub>2</sub> söylerler<sub>2</sub>.





(2) Böylelikle söz<sub>2</sub> olarak kavramaz [ve] (3) bağlanmazlar. Beş hayat şekli içine girerler. (4) [Bunu] beş hayat şekli olarak kavramaz [ve] bağlanmazlar. (5) Tefekkür<sub>2</sub>, bilerek o tefekkür<sub>2</sub> (6) içine girerek yine yükselerek gerçekleştirirler. Böylelikle [bunu] tefekkür<sub>2</sub> (7) olarak kavramaz [ve] bağlanmazlar. (8) Sayısız Buddhalar ülkesine (Skt. *Buddhakṣetra*) varıp (9) o Buddhalar ülkesinde (Skt. *Buddhakṣetra*) ya (10) yine girerler yahut da onu (11) ... girerler. Böylelikle Buddhalar (12) ülkesi diye kavramazlar

U 1326 (T I 2) (ön)

(1) ... hayat şekillerine alarak durmuş (2) ... bağlanıp ne zaman bütün (3) ... öğretilerin boşluğunu iştir[ip] (4) son derece korkarlar. (5) Hakiki öğretilerden uzak (6) ortaya girerler. (7) ... dar serbest (?) (8) ... gönül

U 1326 (T I 2) (arka)

[yirminci bölüm, on dördüncü (yaprak)] (1) sakinleştir<sub>2</sub>seydim diyerek düşünüp (2) bu, bunun gibi yüce bilgelikler görüp (3) yine bir anda da (4) ben, benim düşüncemi gerçekleştirmeden ... (5) benim düşünceme bağlanmadan (6) sayısız devir<sub>2</sub> ... (7) Bodhisattvalar seyrinde ... (8) ...

U 1329 (T I L 4) (ön)

(1) hakiki arzulu gönülde (2) bu hakiki<sub>2</sub> gönüle (3) ulaşmak için sonra hakiki ... (4) gücü ile ... (5) ülkesinde ... (6) çok fırsat olursa ... (7) kendisi ... (8) sözü ... (9) ... (10) ... (11) öğretiler ... (12) rüya gibi ...

U 1329 (T I L 4) (arka)

[yirminci bölüm, on dokuzuncu (yaprak)] (1) ... öğrenilecek öğretileri (2) ... seyirler diye söyler (3) ... *asaṃke* içindeki iç (4) ... mertebesinde (5) ... öğrenilecek (6) ... seyirler (7) ... fakat (8) ... (9) ... orada (10) ... (11) ... (12) ... Bodhi[sattva]

### Eski Uygurca Metne İlişkin Notlar

**(01) y(a)rlıg:** Clauson, ETü. *y(a)rlıg* sözünün iki anlamını kaydeder: “(1) üst rütbedekilerden alt rütbedekilere verilen emir, buyruk; (2) fakir, muhtaç” (1972, s. 966a; 967a; ayrıca krş. Nadalyayev vd., 1969, s. 242a). Bununla birlikte *y(a)rlıg* sözünün zikredilen bu anlamları dışında EUyg.da “öğreti” anlamı da mevcuttur. Nitekim, BT XXV’te *y(a)rlıg* sözü Çin. 教 *jiao* ‘öğreti’ sözcüğü ile karşılanmıştır (Wilkens, 2007, s. 440a). *nom y(a)rlıg* ifadesi metinde bir ikileme olarak “öğreti<sub>2</sub>” karşılığında kullanılmıştır.

**(03) ögrünçlüg:** *ögir-ün-ç+lüg* için bk. Clauson, 1972, s. 115b; Nadalyayev vd., 1969, s. 381a; Erdal, 1991, s. 290. *ögrünçlüg sävinçlig* ‘sevinçli<sub>2</sub>, mutlu<sub>2</sub>’ ikilemesi için bk. Ölmez, 2017, s. 281.

**(03) keñ bädük** “büyük<sub>2</sub>, yüce<sub>2</sub>” ikilemesi için bk. Ölmez, 2017, s. 271.



**(06-07) ilin- yapşın-** “yapışma<sub>2</sub>, tutunma<sub>2</sub>” ikilemesi için bk. Ölmez, 2017, s. 268.

**(10) birgä birgä** “birlikte” okuması kesin değildir; ancak BT III’te yer alan *birgäçä* (Tezcan, 1974, s. 70<sub>974</sub>) tanıklığından yola çıkılarak böylesi bir okuma ve anlamlandırmaya gidilmiştir. Tezcan, *birgäçä* sözünü “birlikte” diye adlandırarak *birgä* biçiminin EUyg.da belgelenmediğini belirtir. Sözcüğün yapısının *bir* isminin üzerine gelen isimden isim yapma eki +*gä* ile oluştuğunu ifade ederek birtakım fonetik değişikliklerle tarihî ve çağdaş Türk yazı dillerinden tanıklar gösterir (Tezcan, 1974, s. 69, 974. not). *birgä* sözcüğüne “birlikte” anlamıyla Kıpçakçada da rastlanmaktadır (Toparlı vd., 2007, s. 31b).

**(13) sav söz** “söz<sub>2</sub>, haber<sub>2</sub>” ikilemesi için bk. Ölmez, 2017, s. 285.

**(13-14) adkan- yapşın-** “yapışmak<sub>2</sub>” ikilemesi için bk. Ölmez, 2017, s. 249.

**(14) beş aẓun:** Bir Budist terim olarak EUyg. *beş aẓun* “beş varlık şekli, beş hayat şekli”, Skt. *pañcā-gati* ve Çin. 五趣 *wuqu* (DDB; Hirakawa, 1997, s. 90a; Soothill ve Hodous, 1937, s. 127b; Tokyürek, 2019, s. 357) karşılığındadır. Bu *beş aẓunu* cehennemler, aç ruhlar, hayvanlar, insanlar ve *devalar* oluşturur (Soothill ve Hodous, 1937, s. 127b).

**(16) samadi dyan:** EUyg. *samadi dyan* bir ikileme olarak “meditasyon, zihnini bir yere odaklama, derin dalınç” (Ölmez, 2017, s. 285) olarak anlamlandırılmaktadır. EUyg. *samadi*, Skt. *samādhi*’nin bir yazı çevirimi olup “konsantrasyon, istiğrak” (Monier-Williams, 1899, s. 1160a; Edgerton, 1953, s. 568b; Rhys Davids ve Stede, 1921-25, s. 683) anlamındadır. EUyg. *dyan* ise Skt. *dhyāna*’nın bir yazı çevirimidir ve “meditasyon, tefekkür, derinlemesine düşünme” (Monier-Williams, 1899, s. 521a; Edgerton, 1953, s. 287a) anlamlarındadır. Arat, “Uygurlarda İstihlalar Dair” başlıklı yazısında Skt. *samādhi* ve *dhyāna* karşılığında EUyg. *sakinç*, *dyan sakinç*, *dyan* ifadelerinin kullanıldığı belirterek istiğrakın Buddha tarafından gösterilmiş olan son gayeye, dünya bağlarından kurtulmaya doğru götüren yol olduğunu kaydeder (1940-42, s. 63).

**(19) ülgüsüz sansız** “sayısız<sub>2</sub>, hesapsız<sub>2</sub>, çok<sub>2</sub>” ikilemesi için bk. Ölmez, 2017, s. 299.

**(26) yokın kurugın:** Budist bir terim olarak *yok kurug* “yokluk ve boşluk” anlamında ve Skt. *śūnyatā* karşılığındadır (Arat, 1940-42, s. 70). Skt. *śūnyatā* ‘boşluk’ anlamındadır (Monier-Williams, 1899, s. 1085b; Edgerton, 1953, s. 532a).

**(30) tar tarsı[z]** okuması kesin değildir.

**(32) yavaltur- turultur-** “yatıştırmak<sub>2</sub>, sakinleştirmek<sub>2</sub>” ikilemesi için bk. Ölmez, 2017, s. 295. \**yava-l-tur-* için bk. Clauson, 1972, s. 878a; ayrıca krş.



Nadalyayev vd., 1969, s. 248b; Erdal, 1991, s. 814.

**(34) sukım:** Sözcüğün yapısı *suk-t-m* “bir anda, bir çırpıda” şeklindedir. ETü. *suk* “işaret parmağı” anlamındadır (Clauson, 1972, s. 804a; Nadalyayev vd., 1969, s. 514b; *suk ärñäk* “işaret parmağı” ifadesi için ayrıca bk. Çetin, 2012, s. 1220). *suk* isminden *suk-t-* ise EUyg.da sadece *ärñäk* sözü ile birlikte tanıklanmış olup “parmak çıtlatmak” anlamındadır ve Erdal *Eski Türk Şiiri*’nde (12, 49) geçen *ärñäk sukımı içintä* ifadesini “parmaklarını çıtlatmak için gereken sürede” ve *Maitrisimit nom bitig*’de (4v20 vd. satırlar) geçen *ärñäk sukıgınça üdtä* ifadesini ise “bir anda, çok geçmeden” olarak anlamlandırmıştır (Erdal, 1991, s. 468; ayrıca krş. Clauson, 1972, s. 806a; Nadalyayev vd., 1969, s. 514b).

**(37) asanke:** EUyg. *asanke* sözü Toharcanın A diyalektinde *asañkhe* ve *asañkhye* (Poucha, 1955, s. 12 ve 13), Toharcanın B diyaletinde *āsañkhyai* ve *asañkhyai* (Adams, 2013, s. 64 ve 35) şeklindedir. Sözcük kökeni itibarıyla Skt. *asañkhyeya*’ya dayanır ve “sayısız, çok” anlamlarındadır (Monier-Williams, 1899, s. 118a; Edgerton, 1953, s. 82b).

**(37) k(a)lp:** EUyg. *k(a)lp* sözü Toharcanın A diyalektinde *kalp* (Poucha, 1955, s. 54), Soğd.da *kōp* (*klp*) (Gharib, 1995, s. 188b, 4718. madde) ve *krp* (Gharib, 1995, s. 193, 4851. madde) olarak görünür. Sözcük Skt. *kalpa*’ya (Monier-Williams, 1899, s. 262c; Edgerton, 1953, s. 172b) dayanır.

## Dizin ve Sözlük

### A

**adkan-**, [a]d[kan- “kavramak, tutmak, almak; (yanlış) tasavvur etmek”  
*ažunlarıña a.-ıp turmış 24; beş ažun ol tep a.-mazlar yapşınmazlar 15; inçip samadi dyan ol tep a.-mazlar yapşınmazlar 18; inçip sav söz ol tep a.-mazlar yapşınmazlar 13*

**alku** “bütün, hep” *a. 25*

**anı** “onu” *ap ymä a. ... 21*

**anta** “orada, ondan sonra” *a. 60; a. yänä ilinmäzläz yapşınmazlar 6*

**antag** “bu şekilde, bunun gibi” *a. ärip 6*

**ap** “yahut” *a. ymä kirürlär 20; a. ymä anı 21*

**asanke** < Toh. A *asañke* < Skt. *asañkhyeya* “sayısız, çok sayıda” *a. içintä-ki 54; a. k(a)lp üd ... 37*

**ažun** < Soğd. ” žwn, ’zw’n(h) “hayat şekli” *a. +larıña adkanıp 24; beş a. içintä kirürlär 14; beş a. ol tep adkanmazlar yapşınmazlar 15*



**B**

**bar-** “varmak, gitmek” *ülgüsüz sansız burhanlar uluşına b.-ip* 19

**barça** “büsütün, bütünüyle” *burhanlarka b.* 10

**bädük** “büyük” *keñ b.* “büyük<sub>2</sub>, yüce<sub>2</sub>”, *keñ b. köñüllüg küçläri üzä* 3

**b(ä)lgürmäk** “görünme, görünüş” *burhanlar yertinçüdä b.+läriñä tuşsarlar* 8

**bäliñlä-** “korkmak” ... *ärtiñü ulug b.-yürlär* 27

**beş** “beş” *b. aźun içintä kirürlär* 14; *b. aźun ol tep adkanmazlar yapşınmazlar* 15

**bışrun-** “öğrenmek” ... .. *b.-guluk* 56

**bil-** “bilmek” *samadi dyanıg b.-ip* 16

**bir** “bir” *yänä b. ärñäk sukım üdtä* 34

**birgä** “birlikte” *barça b. b.* 10

**birök** “fakat” *b.* 58; *b. bodis(a)t(a)vlar burhanlardın nom y(a)rılıg äşidsärlär* 1

**bo** “bu” *b. muntag ulug bügüşlär bügünüp* 33; *b. ok çı[n] kertü köñül[kä] tägğäli* 41

**bodis(a)t(a)v** < Soğd. *pwδystβ, pwtystβ* < Skt. *bodhisattva* “Bodhisattva, Buddha adayı” *b.[s(a)t(a)v]* 63; *b.+lar burhanlardın nom y(a)rılıg äşidsärlär* 1; *b.+lar yoriğ[ınta]* ... 38; *b.+lar yoriğın tanuklagalı ymä uyurlar* 4

**bol-** “olmak” *ulug ögrünçlüg sävinçlig b.-up* 3

**burhan** < Çin. 佛 *fo* “Buddha” ve Tü. *han* “Buddha” *birök bodis(a)t(a)vlar b.+lardın nom y(a)rılıg äşidsärlär* 1; *inçip b.+[lar u]luş ol t[e]p [a]d[kanmazlar]* 22; *näçä b.+lar yertinçüdä b(ä)lgürmäkläriñä tuşsarlar* 8; *ol b.+lar uluşınta ap ymä kirürlär* 20; *ol tuşmışça b.+larka barça* 9; *ülgüsüz sansız b.+lar uluşına barıp* 19

**bügün-** “algılamak, görmek, tespit etmek” *bügüşlär b.-üp* 33

**bügüş** “bilgelik, erdem” *b.+lär bügünüp* 33

**Ç**

**çı[n]** < Çin. 真 *zhen* “doğru, gerçek” *ç. kertü* “hakiki<sub>2</sub>” *ç. kertü köñül[kä] tägğäli* 41

**D**

**dyan** < Soğd. *δy’'n, δy’n* < Skt. *dhyāna* “tefekkür, istiğrak” *samadi d.* “tefekkür, istiğrak<sub>2</sub>” *samadi d.* 18; *samadi d. içintä kireğäli* 16; *samadi d.+ıg bilip* 16



## Ä

**är-** “yardımcı eylem; olmak; gerçekleşmek” *antag ä.-ip* 6; *kirgäli ymä ün-gäli ymä ä.-yüklär uyurlar* 17; *yavalturayın turulturayın ä.-di* 32

**ärñäk** “parmak” *bir ä. sukım üdtä* 34

**ärñiü** “son derece, ziyadesiyle” *ä. ulug bälñläyürlär* 27; *ä. ulug ögrünçlüg sävinçlig bolup* 2

**äsid-** “iştirmek, duymak” *nom y(a)rlıg ä.-särlär* 1; *nomlarnıñ yokın kuru-gın ä.* 26

## I

**ırak** “uzak” *köni kertü nomlardın ı.* 28

## İ

**iç** “iç” *asanke içintäki i. ...* 54

**içintä** “içinde, içine” *beş azun i. kirürlär* 14; *ol samadi dyan i. kirgäli* 17

**içintäki** “içindeki” *asanke i.* 54

**ilin-** “bağlanmak, yapışmak” *i.-mäd[in yapşın]madın* 36; *i.-mäzlär yap-şınmazlar* 6

**ilinçsiz** “bağsız” *i.+in ärñiü ulug ögrünçlüg sävinçlig bolup* 2

**inçip** “böylelikle, bu şekilde” *i. burhan[lar u]luşu ol t[e]p [a]d[kanmaz-lar]* 22; *i. samadi dyan ol tep adkanmazlar yapşınmazlar* 17; *i. sav söz ol tep adkanmazlar yapşınmazlar* 13

## K

**kaçan** “ne zaman” *k. alku* 25

**k(a)lp** < Soğd. *klp* < Skt. *kalpa* “devir, dönem, çağ” *k. üd* “devir<sub>2</sub>” *asanke k. üd ...* 37; *näçä näçä k. üdlärdä* 7

**keñ** “geniş, büyük” *k. bädük* “büyük<sub>2</sub>, yüce<sub>2</sub>” *k. bädük köñüllüg küçläri üzä* 3

**k(ä)ntü** “kendi” *k. özi ...* 46

**kertü** “hakiki” *çın k. “hakiki<sub>2</sub>” çı[n] k. köñül[kä] täggäli* 41; *köni k. nom-lardın ırak* 28

**käzig** “sıra, mertebe” *k.+intä* 55

**kir-, [k]ir-** “girmek” *ap ymä anı ... [k].-ürlär* 22; *beş azun içintä k.-ürlär* 14; *ol burhanlar uluşınta ap ymä k.-ürlär* 21; *ol samadi dyan içintä k.-gäli* 17; *... otra k.-ürlär* 29

**köni** “doğru, gerçek, hakiki” *k. kertü nomlardın ırak* 28, *k. küsüşlüg köñül-dä* 40; *ötrü k. ...* 42



**köñül** “gönül” *k.* 31; *k.+läri ilinçsizin ärtinü ulug ögrünçlüg sävinçlig bolup* 2; *çı[n] kertü k.+[kä] täggäli* 41; *köni küsüşlüg k.+dä* 40

**köñüllüg** “gönüllü” *keñ bädük k. küçläri üzä* 3

**kurug** “kuru, boş” *yokın k.+ın* 26

**küç** “güç” *k.+i üzä* 43; *keñ bädük köñüllüg k.+läri üzä* 4

**küsüşlüg** “arzulu, istekli” *köni k. köñüldä* 40

## M

**m(ä)n** “ben” *m. mäniñ sakınç turgurmadın ...* 35

**m(ä)niñ** “benim” *m. sakınça ilinmäd[in yapşın]madın* 36; *m(ä)n m. sakınç turgurmadın ...* 35

**muntag** “bunun gibi” *bo m. ulug bügüşlär bügünüp* 33

## N

**näçä** “nice, pek çok” *n. n. k(a)lp üdlärdä* 7; *n. näçä burhanlar* 7; *näçä n. burhanlar* 8

**nom** < Soğd. *nwm* “öğreti” *n. y(a)rılıg äşidsärlär* 1; *n.+lar ...* 50; *n.+larnıñ yokın kurugın* 26; *köni kertü n.+lardın irak* 28; *ögrätinçülük n.+larıg* 52

## O

**ok** “pekiştirme edatı” *bo o. çı[n] kertü köñül[kä] täggäli* 41

**ol** “o, işaret sıfatı” *o. burhanlar uluşınta ap ymä kirürlär* 20; *o. samadi dyan içintä kirgäli ymä üngäli* 16; *o. tuşmışça burhanlarka barça* 9; *beş azun o. tep adkanmazlar yapşınmazlar* 15; *inçip burhan[lar u]luşı o. t[e]p [a]d[kanmazlar]* 23; *inçip sav söz o. tep adkanmazlar yapşınmazlar* 13; *samadi dyan o. tep adkanmazlar yapşınmazlar* 18

**otra** “ortaya” *o. kirürlär* 29

## Ö

**ögrätin-** “öğrenmek” *ö.-gülik nomlarıg* 52

**ögrünçlüg** “sevinçli” *ö. sävinçlig ‘sevinçli,’ ärtinü ulug ö. sävinçlig bolup* 3

**öñi** “başka” *ö. ulug törlüg ...* 11

**ötrü** “sonra” *täggäli ö. köni ...* 42

**öz** “kendi” *k(ä)ntü ö.+i* 46

## S

**sakın-** “düşünmek” *yavalturayın turulturayın ärdi tep s.-ıp* 32

**sakınç** “düşünce” *s. turgurmadın* 35; *s.+ka ilinmäd[in yapşın]madın* 36



**samadi** < Skt. *samādhi* “tefekkür, istiğrak” s. *dyan* “tefekkür, istiğrak<sub>2</sub>” s. *dyan içintä kirgäli* 16; s. *dyan ol tep adkanmazlar yapşınmazlar* 17; s. *dyanıg bilip* 16

**sansız** “sayısız” *ülgüsüz s. burhanlar uluşına barıp* 19

**sav** “söz” s. *söz* “söz<sub>2</sub>” s. *söz ol tep adkanmazlar yapşınmazlar* 13; s. *söz sözläyürlär savlayurlar* 12

**savla-** “söylemek” *sözlä- savla-* “söylemek<sub>2</sub>” *sav söz sözläyürlär s.-yurlar* 12

**sävinçlig** “sevinçli” *ögrünçlüg s. “sevinçli<sub>2</sub>” ärtiñü ulug ögrünçlüg s. bolup* 3

**söz** “söz” *sav s. “söz<sub>2</sub>” s.+ü[g]* ... 47; *sav s. ol tep adkanmazlar yapşınmazlar* 13; *sav s. sözläyürlär savlayurlar* 12

**sözlä-** “söylemek” *sözlä- savla-* “söylemek<sub>2</sub>” *sav söz s.-yürlär savlayurlar* 12

**sukım** “bir anda, bir çırpıda” *yänä bir ärnäk s. üdtä* 34

## T

**tanukla-** “tanıklık etmek” *bodis(a)t(a)vlar yorıgın t.-galı ymä uyurlar* 5

**tar** “dar” ... *t. tarsı[z]* 30

**tarsı[z]** “serbest” ... *tar t.* 30

**te-, t[e]-** “demek, söylemek” *beş aźun ol t.-p adkanmazlar yapşınmazlar* 15; *burhan[lar u]luşu ol t.-p [a]d[kanmazlar]* 23; *samadi dyan ol t.-p adkanmazlar yapşınmazlar* 18; *sav söz ol t.-p adkanmazlar yapşınmazlar* 13; *yavalturayın turulturayın ärdi t.-p sakın[i]p* 32; *[y]orıglar t.-p t.-yür* 53

**täg** “gibi” *tül t. ...* 51

**täg-** “değmek, ulaşmak” *çı[n] kertü köñül[kä] t.-gäli* 42

**törlüg** “türlü” *öñi ulug t. ...* 11

**tur-** “durmak” *aźunlarıña adkanıp t.-mış* 24

**turgur-** “gerçekleştirmek” *m(ä)n mäniñ sakınç t.-madın ...* 35

**turultur-** “yatıştırmak, sakinleştirmek” *yavalturayın t.-ayın “sakinleştirmek<sub>2</sub>” yavalturayın t.-ayın ärdi tep sakın[i]p* 32

**tuş-** “rastlamak” *burhanlar yertinçüdä b(ä)lgürmäkläriñä t.-sarlar* 9; *ol t.-mişça burhanlarka* 9

**tül** “rüya” *t. täg ...* 51

## U

**u-** “muktedir olmak” *bodis(a)t(a)vlar yorıgın tanuklagalı ymä u.-yurlar* 5; *kirgäli ymä üngäli ymä äryüklär u.-yurlar* 17; *yorıgalı ymä u.-yurlar* 6



**ugur** “fırsat” *üküş u. +ın... 45*

**ulug** “büyük, yüce” *ärtiñü u. bālinlāyürlär 27; ärtiñü u. ögrünçlüg sävinçlig 2; muntag ulug bügüşlär bügünüp 33; öñi u. törlüg ... 11*

**uluş, [u]luş** “ülke” *u. +ınta ... 44; burhanlar u. +ınta 20; inçip burhan[lar u.] +ı 23; ülgüsüz sansız burhanlar u. +ıña barıp 19*

**Ü**

**üd** “zaman” *asanke k(a)lp ü. ... 37; bir ärñäk sukım ü. +tä ym[ä] 34; näçä näçä k(a)lp ü. +lärädä 7*

**üküş** “çok” *ü. ugrın... ... 45*

**ülgüsüz** “sayısız” *ü. sansız burhanlar uluşıña barıp 19*

**ün-** “çıkılmak” *kirgäli ymä ü. -gäli ymä 17*

**üzä** “ile, dolayısıyla” *keñ bädük köñüllüg küçläri ü. 4; küçi ü. ... 43*

**Y**

**y(a)rılıg** “öğreti” *nom y. “öğreti<sub>2</sub>” bodis(a)t(a)vlar burhanlardın nom y. aşıdsärlär 1*

**yapşın-, [yapşın-]** “bağlanmak, yapışmak” *y. -ıp 25; y. -mazlar 12; adkanmazlar y. -mazlar 14, 15, 18; ilinmäd[in y. -]madın 36; ilinmäzlär y. -mazlar 7*

**yavaltur-** “yatıştırmak, sakinleştirmek” *y. -ayın turulturayın 32*

**yänä** “yine, hem, dahi” *antag ärip anta y. ilinmäzlär yapşınmazlar 6; y. bir ärñäk sukım üdtä ym[ä] 34*

**yertinçü** “yeryüzü” *näçä burhanlar y. +dä b(ä)lgürmäklärinähä tuşsarlar 8*

**ymä, ym[ä]** “yine, hem de” *ap y. anı ... [k]irürlär 21; bodis(a)t(a)vlar yorığın tanuklagalı y. uyurlar 5; kirgäli y. üngäli y. 17; ol burhanlar uluşınta ap y. kirürlär 21; yänä bir ärñäk sukım üdtä y. 34; yorıgalı y. uyurlar 5*

**yok** “yok, boş, boşluk” *y. kurug “boşluk<sub>2</sub>” nomlarınıñ y. +ın kurugın 26*

**yori-** “yürümek, hareket etmek” *y. -galı ymä uyurlar 5*

**yorıg, yorig, [y]orig** “seyir” *... y. +lar 53; ... y. +lar 57; bodis(a)t(a)vlar y. +ın tanuklagalı ymä uyurlar 4; bodis(a)t(a)vlar y. +ınta ... 38*

**Sonuç**

Budizm’in *Theravāda* ve *Mahāyāna* olarak adlandırılan başlıca iki ekolü bulunmaktadır. Budizm’in islahatçı yönünü temsil eden *Mahāyāna* ekolü zaman içerisinde farklı coğrafyalarda dönüşüme uğramış ve böylece bu ekol temelinde Çin’de birçok bağımsız ekol ortaya çıkmıştır. Bunlar yazınsal kaynakları itibarıyla Sanskritçe Budist külliyatı esas olsa da bu ekollerin Hindis-





tan coğrafyasında bir karşılığı bulunmamaktadır. Bunlardan biri de Korecede *Hwaom* ve Japoncada *Kegon* adıyla bilinen *Huayan* ekolüdür. Bu ekol, bu çalışmanın konusunu da oluşturan, Sanskritçe *Buddhāvataṃsaka-sūtra*'ya, “çiçek bezeme sūtrası”na dayanmaktadır. Bu yazı ile Sanskritçe *Buddhāvataṃsaka-sūtra*'nın bir tefsirinin Eski Uygurcaya tercümesine ilişkin üç fragman neşredilmiştir. Bu çalışmanın sonuçları şöyle sıralanabilir: 1. Çalışmanın neticesinde üç fragmandan 63 Eski Uygurca satır tespit edilmiştir. 2. Çalışmanın sözlüğünde toplam 101 madde başı belirlenmiştir. Bunlardan 26'sı fiildir. 3. Metnin temel söz varlığı göz önünde bulundurulduğunda alıntı sözcük sayısı dokuzdur. Bu ödüncülenmiş ifadeler şunlardır: *asanke* (< Toh. *A asaṃke* < Skt. *asaṃkhyeya*) “sayısız, çok sayıda”, *ažun* (< Soğd. ”žwn, 'zw'n(h)) “hayat şekli”, *bodis(a)t(a)v* (< Soğd. *pwδystβ, pwtystβ* < Skt. *bodhisattva*) “Bodhisattva”, *burhan* (< Çin. 佛 *fo* “Buddha” ve Tü. *han*) “Buddha”, *çı[n]* (< Çin. 真 *zhen*) “doğru, gerçek”, *dyan* (< Soğd. *dy'n, dy'n* < Skt. *dhyāna*) “tefekkür, istiğrak”, *k(a)lp* (< Soğd. *klp* < Skt. *kalpa*) “devir, dönem, çağ”, *nom* < Soğd. *nwm* “öğreti”, *samadi* (< Skt. *samādhī*) “tefekkür, istiğrak”.

Orta Asya Türk Budizmi'nin ana hatlarıyla anlaşılabilmesinde ve Türk Budizmi'ndeki ekollerin ortaya konulabilmesinde bu çalışma Budizm'in *Huayan* ekolü çerçevesinde alana küçük bir katkı sunmaktadır.

### Kısaltmalar

bk.	bakınız
BT	Berliner Turfantexte
C	cilt
Çin.	Çince
DDB	Digital Dictionary of Buddhism
ETü.	Eski Türkçe
EUyg.	Eski Uygurca
krş.	karşılaştırınız
Skt.	Sanskritçe
Soğd.	Soğdca

### Kaynakça

- Adams, D. Q. (2013). *A dictionary of Tocharian B: Revised and greatly enlarged vol. 1-2*. Amsterdam & New York: Rodopi.
- Aramaki, N. (2007). The Huayan tradition in its earliest period. *Reflecting mirrors perspectives on Huayan Buddhism*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 169-187.
- Arat, R. R. (1940-42). Uygurlarda ıstıllara dair. *Türkiyat Mecmuası*, 7-8, 56-81.



- Chiu, K. P. (2016). *Thomé H. Fang, Tang Junyi and Huayan thought: A Confucian appropriation of Buddhist ideas in response to scientism in twentieth-century China*. Leiden & Boston: Brill.
- Clauson, S. G. (1972). *An etymological dictionary of pre-thirteenth-century Turkish*. Oxford: Oxford at the Clarendon Press.
- Cook, F. H. (1977). *Hua-yen Buddhism: The jewel net of Indra*. London: The Pennsylvania State University Press.
- Copp, P. (2012). Chinese religion in the Sui and Tang dynasties. *The Wiley-Blackwell companion to Chinese Religions*. New Jersey: Blackwell Publishing, 75-98.
- Çetin, E. (2012). Uygurca küçük erçek, Karahanlı Türkçesi çöçalak ve Türkiye Türkçesi serçe parmak sözleri üzerine. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7/4, 1217-1227.
- Edgerton, F. (1953). *Buddhist hybrid Sanskrit grammar and dictionary*. New Haven: Yale University Press.
- Erdal, M. (1991). *Old Turkic word formation: A functional approach to the lexicon vol. I-II*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
- Gharib, B. (1995). *Sogdian dictionary: Sogdian-Persian-English*. Tehran: Farhang.
- Hamar, I. (2014). Huayan explorations of the realm of reality. *The Wiley-Blackwell companion to East and Inner Asian Buddhism*. New Jersey: Blackwell Publishing, 145-165.
- Hirakawa, A. (1997). *A Buddhist Chinese-Sanskrit dictionary*. Tōkyō: Reiyukai.
- Monier-Williams, M. (1899). *A Sanskrit-English dictionary*. Oxford: Oxford University Press.
- Nadalyayev, V. M., Nasilov, D. M., Tenişev, E. R. ve Şçerbak, A. M. (1969). *Drevnyurkskiy slovar'*. Leningrad: Izdat. Nauka, Leningradskoe Otd.
- Ölmez, M. (2017). Eski Uygurca ikilemeler üzerine. *Türk Dili Araştırmaları Yılığ - Belleten*, 65/2, 243-311.
- Özertural, Z. (2012). *Alttürkische Handschriften Teil 16: Mahāyāna-sūtras und Kommentartexte*. Stuttgart: Franz Steiner.
- Poceski, M. (2004). Huayan school. *Encyclopedia of Buddhism, volume I*. New York: Thomson Gale, 341-347.
- Poucha, P. (1955). *Institutiones linguae Tocharicae. Pars I: Thesaurus linguae Tocharicae dialecti A*. Praha: Statni Pedagogicke Nakladatelstvi.
- Rhys Davids, T. W. ve Stede, W. (1921-1925). *The Pali text society's Pali-English dictionary*. London: The Pali Text Society.
- Röhrborn, K. (1977-1998). *Uigurisches Wörterbuch. Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien, 1-6*. Wiesbaden: Steiner.



- Röhrborn, K. (2010). *Uigurisches Wörterbuch. Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien, Neubearbeitung. I. Verben. Band. 1: ab- - äzüglä-*. Stuttgart: Steiner.
- Tezcan, S. (1974). *Das uigurische Insadi-Sūtra*. Berlin: Akademie-Verlag.
- Tokyürek, H. (2019). *Eski Uygur Türkçesinde Budizm ve Manihaizm terimleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Toparlı, R., Vural, H. ve Karaatlı, R. (2007<sup>2</sup>). *Kıpçak Türkçesi sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Wei, D. (2007). A fundamental feature of the Huayan philosophy. *Reflecting mirrors perspectives on Huayan Buddhism*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 189-194.
- Wilkens, J. (2007). *Das Buch von der Sündentilgung. Edition des alttürkisch-buddhistischen Kšanti Kulguluk Nom Bitig*. Turnhout: Brepols.

### Elektronik Kaynaklar

- DDB = Digital dictionary of Buddhism, www.buddhism-dict.net (Erişim tarihi: 24.03.2020).
- U 1323 (T I D): [ön:] <http://turfan.bbaw.de/dta/u/images/u1323seite1.jpg> (Erişim tarihi 25.03.2020) ve [arka:] <http://turfan.bbaw.de/dta/u/images/u1323seite2.jpg> (Erişim tarihi: 25.03.2020)
- U 1326 (T I 2): [ön:] <http://turfan.bbaw.de/dta/u/images/u1326seite2.jpg> (Erişim tarihi: 25.03.2020) ve [arka:] <http://turfan.bbaw.de/dta/u/images/u1326seite1.jpg> (Erişim tarihi 25.03.2020)
- U 1329 (T I L 4): [ön:] <http://turfan.bbaw.de/dta/u/images/u1329seite2.jpg> (Erişim tarihi 25.03.2020) ve [arka:] <http://turfan.bbaw.de/dta/u/images/u1329seite1.jpg> (Erişim tarihi: 25.03.2020)



## Extended Summary

During the period following the spread of Buddhism to different cultural environments and geographies from India, diverse schools have emerged, each of which is based on a Buddhist tradition, focusing on different philosophical issues and containing unique thoughts and interpretations in the point of teaching principles of Buddhism. Huayan (華嚴) school of Buddhism is also one of the thirteen Buddhist schools emerging in China, known as “Hwaōm” in Korean and “Kegon” in Japanese. Huayan school was founded on the basis of this work, known as the Sanskrit *Buddhāvataṃsaka-sūtra* ‘flower ornament scripture’, translated as Chinese *Huayan jing* (華嚴經). Huayan school, which emerged in the last period of the Sui (隋) dynasty (581-618) and showed an important development during the Tang (唐) dynasty (618-907), had an impact on Chinese society and philosophy. Among the important masters of this school are the following names: The first patriarch of this school from the Sui dynasty period, Dushun (杜順) (557-640) and the second patriarch of the school from the Tang dynasty period, Zhiyan (智儼) (602-668), the third patriarch Fazang (法藏) (643-712), the fourth patriarch Chengguan (澄觀) (738-839) and the fifth patriarch Zongmi (宗密). The basic concepts of Huayan school are the mind, the dharma realm, dependent arising and nature arising, interpenetration, ten mysteries and the harmony of six characters and the theory of doctrinal classification (cf. Chiu, 2016, p. 60-72).

This article is about Old Uyghur fragments of a commentary of *Buddhāvataṃsaka-sūtra* that have not been published before. These fragments comprise the 13<sup>th</sup>, 14<sup>th</sup>, and 19<sup>th</sup> leaves of an Old Uyghur manuscript, consisting of at least thirty chapters of the text of the Faxiang school, which developed from the Yogācāra school of Buddhism, also known as East Asian Buddhism. The 20<sup>th</sup> chapter of this compilation work is described in K. Kitsudō’s unpublished article written in 2009 with the title “A preliminary report on the study of the so-called *Uigur Lehrtext*: Chapter 20 and 21”. With a citation to this unpublished article, Z. Özertural, who prepared the detailed catalogue of some of the fragments of this compilation, states that “Chapter XX describes “the stage of equipment” (Skr. *Sambhāra-avasthā*), apparently translated from a commentary on the *Buddhāvataṃsakasūtra*, which is often quoted in this chapter XX.” (Özertural, 2012, p. 14). There are 11 lines on the front page and 12 lines on the back page of U 1323 (T I D), which forms the 13<sup>th</sup> leaf of the 20<sup>th</sup> chapter. This fragment, which has been preserved almost entirely, has the pagination *y(e)g(i)rmiñç üliş üç y(e)g(i)rmi* ‘chapter 20, (leaf) 13’. U 1326 (T I 2), which forms the 14<sup>th</sup> leaf of the 20<sup>th</sup> chapter, has 16 lines in total on the front and back page; however, the 8<sup>th</sup> line of the back page of the fragment was seriously destroyed, only a few letters could be detected. This fragment has the pagination *y(e)g(i)rmiñç üliş tört y(e)g(i)rmi* ‘chapter 20, (leaf) 14’. On the front and back pages of U 1329 (T I L 4), which forms the 19<sup>th</sup> leaf of the 20<sup>th</sup> chapter, there are a total of 24 lines from 12 lines; however, on both sides of this fragment after the 8<sup>th</sup> line, the fragment was seriously damaged. This fragment has the pagination *y(e)g(i)rmiñç üliş tokuz y(e)g(i)rmi* ‘chapter 20, (leaf) 19’. In the chapter entitled *Transcription and Transliteration of the Old Uyghur Text*, the fragments are transcribed and transliterated based on the transcription table in *Uigurisches Wörterbuch* by K. Röhrborn. In the following chapter called *Translation*, the texts are



translated into Turkish. In this chapter, we tried to adhere to the syntax of Old Uyghur text as much as possible. Since the Chinese equivalent text of this Old Uyghur text cannot be determined by us, in the chapter entitled *Notes to the Old Uyghur text*, the concepts related to Buddhism, which are also found in other Old Uyghur texts, are mentioned. In the paper, the index is prepared in an analytical context and the words that are present in the text are included in this section. This article will be followed by the publication of other texts related to chapter 20.



